

Наталія ХРИСТОВА

**ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ
НАУКОВО-ДОВІДКОВОГО АПАРАТУ
ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ В УКРАЇНІ
ЗА РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ**

Стрижневим питанням підготовки довідників до документів державних архівів завжди було описування. І якщо камерально-археографічна практика мала в Україні давні традиції, які поширювалися, в основному, на актові книги, то у практичній діяльності архівістів 1920–1930-х рр. відчувалася гостра потреба в методичному забезпеченні описових робіт.

1920-ті роки виявилися дуже плідними щодо створення інструкцій та обіжників з питань основної діяльності архівів, зокрема описування документів. Як неодноразово зазначалось, у дореволюційному архівознавстві єдиної методики описування не існувало, а тому актуалізувалося питання вироблення раціональної форми описування різних груп документів з урахуванням завдань того часу – зареєструвати та облікувати якомога більше фондів. Зокрема, планом роботи Центрального архівного управління (ЦАУ) на 1922 р. передбачалася підготовка правил складання архівних описів та оглядів, було сформульовано (хоча й нереальне на той час) завдання підготовки покажчика-путівника по архівах України та матеріалів до довідників “найголовніших українських архівів”, передусім Харківського центрального історичного та Чернігівського¹.

“Інструкція по первісній обробці архівних матеріалів”, підготовлена Центральним архівним управлінням 1925 р., стала першим нормативним матеріалом щодо описування архівних документів. Вона чітко регламентувала цю роботу і передбачала два види описів: короткі та з розкриттям змісту справи².

І Всеукраїнський з'їзд архівних робітників (8–19 травня 1926 р.) розглянув актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні і мав важливе значення для подальшого розвитку методичних питань створення НДА державних архівів. І хоча завідувач Укрцентрархіву М. Рубач у своїй промові на з'їзді неодноразово наголошував, що першочерговим завданням архівів на нинішньому етапі є виявлення та врятування “безгоспних архівів”³, відомий український історик Д. Багалій серед пріоритетних напрямків діяльності архівних установ назвав видання оглядів архівних матеріалів, а також “покажчиків до організованих архівів, котрі мають подавати відомості про склад переховуваних в них матеріалів”⁴. В обговоренні проблем описування взяв участь В. Романовський, який запропонував три типи описів: інвентарні, наукові й “оглядові”. В його виступі дуже важливим моментом стало питання про набуття системного уявлення про документний склад архівів, що було можливим, на його думку, лише завдяки підготовці путівників по всіх архівах⁵.

Теоретичні напрацювання українських архівістів 1920-х років набагато випереджали реальні можливості їхнього втілення. Так, запропонована В. Романовським програма видання путівників до фондів усіх архівів не реалізована й досі.

Проте вже у виданому ЦАУ 1927 р. підручнику “Нариси з архівознавства” В. Романовського були вперше безпосередньо розглянуті проблеми наукового описування фондів і документів та, через розкриття світового досвіду, наочно продемонстрована необхідність підготовки науково-довідкових видань⁶.

Посібник за редакцією В. Веретеннікова “Примірні описи” (Харків, 1928)⁷ пропонував чотири типи описів. Разом із тим, не вирішувались питання уніфікації методики їхнього складання, як і методики розкриття змісту документів, що призводило до того, що в кожному архіві ідентичні документи описували по-різному. На всіх рівнях точилися гострі дискусії з приводу методик описування. Для всебічного вивчення питання щодо описування документів Всеукраїнська нарада завідувачів центральних та крайових історичних архівів, що відбулась у Харкові 10–17 грудня 1928 р., утворила спеціальну комісію у складі Р. Шпунта, В. Веретеннікова, В. Міяковського, М. Гливенка, М. Яновського, Ф. Герасименка, О. Насонової, запропонувавши їй підготувати інструкцію з урахуванням пристосування описів до потреб дослідників⁸.

Наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. розпочався бурхливий розвиток архівознавчих досліджень, пов’язаний з діяльністю Археографічної комісії (АК) ЦАУ (1928 р.). Суто наукові, теоретичні питання посідали важливе місце в її роботі. Архівознавча секція комісії накреслила значні плани роботи щодо підготовки науково-довідкових видань. Було розроблено масштабну програму підготовки різноманітних довідників. Передбачалося створити довідник, який охопив би всю сукупність документів ЄДАФ України. Наукову базу цього важливого довідника АК почала формувати вже у 1929 р. Видання мало інформувати про місця зберігання та зміст документів українських архівів. Складність і водночас необхідність цієї роботи спричинювалися тим, що мережа архівів упродовж десяти років змінювалася кілька разів. Про місця зберігання документів не знали навіть досвідчені архівісти. 1929 р. побачив світ тільки довідник по фондах Центрального архіву стародавніх актів у м. Києві⁹.

На десятиліття описові програми в архівах значною мірою визначалися саме потребами практичного значення; опрацювання решти фондів відсувалося на другий план. Найактуальніша тематика документів, які вивчали тогочасні дослідники в архівах, – боротьба проти внутрішньої та зовнішньої контрреволюції в період громадянської війни, діяльність більшовицьких організацій, робітничий рух, історія комнезамів тощо, дає уявлення, які саме фонди опрацьовувалися першочергово.

Тривав подальший розвиток основних теоретичних і методичних засад створення науково-довідкового апарату. На семінарі-зльоті архівістів у Харкові (1931 р.) В. Веретенніков виступив з лекцією “Описування архівних матеріалів”, де виклав найважливіші положення своєї концепції описування, визначивши три її головні системи – первісну, основну та спеціальну¹⁰.

Низка методичних питань розроблялася створеним на початку 1930-х років при Укрцентрархіві кабінетом архівознавства, у складі якого діяла спеціальна секція теорії та практики класифікації й описування архівних матеріалів.

Певним підсумком теоретичних напрацювань українських архівістів став підручник “Архівознавство” (Харків, 1932), де окремим розділом подавалося описування архівних документів¹¹. У підручнику детально розглядалася методика складання тієї чи іншої форми опису. Увагу було приділено також створенню картотеки фондів ЄДАФ – для пошуку документів на рівні архіву. Розвивалися головні положення концепції В. Веретеннікова щодо трьох систем описування¹².

Постанова Президії ЦВК СРСР від 27 червня 1935 р. “Про заходи з упорядкування архівної справи в СРСР”¹³ підвела ризику під створенням в Україні власної нормативно-методичної бази. У практику роботи впроваджувались єдині та обов’язкові “Правила обліку архівних матеріалів в республіканських (центральных) і крайових (обласних) архівних управліннях СРСР”, які встановлювали облікові одиниці – архівний фонд, усередині фонду – одиницю зберігання, а також єдину форму опису¹⁴. Від 1938 р. вводилися Правила складання інвентарних описів архівних матеріалів у державних архівах СРСР. Правила визначили цільове призначення інвентарного опису та методику його складання, елементи описової статті.

Із середини 1930-х років розпочалося тематичне описування архівних документів. Створені тематичні картотеки з часом стали складовою предметно-тематичних каталогів. Упродовж 1934–1941 рр. у державних архівах було складено понад 40 тис. карток¹⁵.

1938 р. управління архівами та мережу архівних установ було передано у відання Наркомату внутрішніх справ СРСР, що негативно позначилося на розвитку архівознавства, на десятиліття припинивши розроблення теоретичних питань.

Положення про Державний архівний фонд СРСР та мережу державних архівів, затверджене постановою РНК СРСР від 28 березня 1941 р.¹⁶, закріпило радянський принцип централізації та склад ДАФ, визначило мережу архівів. Положення уточнювало поняття ДАФ та профіль його комплектування. У законодавчому порядку було закріплено проведення всіх робіт, у т. ч. і зі створення НДА, у державних архівах СРСР згідно з наказами ГАУ НКВС СРСР. Таким чином, була остаточно оформлена радянська централізована архівна система, керована силовим відомством. При цьому методичні настанови, інструкції, вказівки, що розроблялися ГАУ НКВС СРСР, були підготовлені, як правило, на низькому теоретичному рівні, не завжди враховували специфіку розвитку архівної справи в союзних республіках.

Велика Вітчизняна війна змінила основні напрями роботи державних архівів, завдала значної шкоди НДА, створення якого майже припинилося, а значна частина довідників у роки війни була знищена. Архівна система і надалі функціонувала у підпорядкуванні Наркомату внутрішніх справ, що не сприяло розвитку НДА. Актуальним на той час було складання довідкового апарату до документів з обмеженим доступом: списків-довідників про рядовий склад Державної варти, співробітників поліції, охоронних

відділень, шпигунів, а також есерів, анархістів-комуністів тощо. Окремо види робіт з формування НДА в 1941–1943 рр. не планувалися і майже не проводилися.

“Інструкція про організацію роботи органів управління державними архівами НКВС УРСР в районах України, звільнених від німецько-фашистських окупантів”, затверджена 23 квітня 1943 р. НКВС УРСР, визначила такі основні завдання архівів: відновлення їхньої діяльності; виявлення та концентрація документів періоду війни; використання архівних документів в оперативних, наукових і агітаційно-пропагандистських цілях, збирання документів про звірства та злочини нацистів¹⁷. Але виконання завдань щодо виявлення документів спричинювало потребу в їх первинному опрацюванні та обліку.

Основними довідниками в цей період залишались описи, частина яких під час війни загинула або була пошкоджена, а самі справи внаслідок багатьох переміщень перетворилися на розсип, який слід було розібрати, систематизувати, описати та облікувати. Описові роботи проводились у відповідності з обіжником ГАУ НКВС СРСР від 6 березня 1945 р. за “скороченим циклом”, що негативно вплинуло на їхню якість. “Скорочений цикл” передбачав: заголовки справ не перескладати, хронологічні межі справ не уточнювати, аркуші нумерувати тільки в особливо цінних справах¹⁸.

Значний інтерес до архівних документів у роки відбудови народного господарства спричинив, у свою чергу, усвідомлення необхідності створення нових довідників про склад та зміст документів ДАФ – путівників, каталогів тощо. Наказом ГАУ МВС СРСР від 17 липня 1948 р. “Про заходи щодо подальшого поліпшення діяльності архівних органів та роботи державних архівів Української РСР”¹⁹ пропонувалося прискорити роботу і підготувати до видання у 1948 р. путівники по фондах Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР та Центрального державного історичного архіву УРСР. Про це йшлося також на республіканській нараді керівних працівників архівних органів і державних архівів УРСР, що відбулася 17–20 травня 1949 р. у Києві. Але основними завданнями архівних установ залишалися відбудова та обладнання приміщень архівосховищ, забезпечення збереженості, а також прискорене, за “скороченим циклом”, науково-технічне опрацювання документів.

Питання створення каталогів документів розглядалися в “Інструкції про порядок тематичного виявлення документальних матеріалів у державних архівах СРСР та організацію наукової інформації плануючих, господарських і науково-дослідних установ”²⁰. Інструкція визначала методику описування документів для предметно-тематичного каталога.

Постанова Ради Міністрів УРСР від 18 квітня 1956 р. “Про заходи по впорядкуванню режиму зберігання і кращому використанню архівних матеріалів міністерств і відомств Української РСР” визначила основні напрями подальшого розвитку НДА. Уряд “дозволяв” публікацію і використання архівних документів, зобов’язавши архіви систематично видавати збірники документів, путівники, описи та огляди фондів.

“Правила роботи архівів установ, організацій та підприємств”²¹ 1956 р. рекомендували відомчим архівам створювати різні довідники, першочергово – описи з передмовою, де висвітлювати історію установи, її структуру, компетенцію та особливості складу документів; подавалася також методика описування документів. Контроль за станом науково-довідкового апарату відомчих архівів “Правилами роботи районних державних архівів” покладался на райдержархіви.

Положення про Державний архівний фонд СРСР (далі – Положення)²² 1958 р. підтвердило і закріпило основні засади щодо складу ДАФ, закладені в Положенні 1941 р., та сприяло чіткій його організації. Архіви були зобов’язані інформувати радянські установи про документи, організовувати підготовку і видання путівників, описів, оглядів та інших довідників. Було зафіксовано пряму залежність створення окремих довідників від потреб користувачів. У цей період були вироблені єдині методологічні та методичні засади каталогізації, класифікаційні схеми документів, створені певні види каталогів (систематичний, предметний, предметно-тематичний, іменний, хронологічний)²³. Теоретичне та науково-практичне розроблення цих питань здійснювалося на загальносоюзному рівні. Наприкінці 1950-х років розпочались експериментальні роботи з каталогізації у ЦДАЖР УРСР та Чернігівському облдержархіві. Першим для каталогізації було визначено фонд Всеукраїнського центрального виконавчого комітету, що зберігався у ЦДАЖР. Новий напрямок роботи державних архівів потребував його теоретичного осмислення та спрямування у практичне русло. Вже у перспективному плані розвитку архівної справи на 1959–1965 рр. передбачалося перейти від стихійної, здійснюваної переважно при тематичному виявленні документів і виконанні тематичних запитів, каталогізації до планового створення предметно-тематичних каталогів на документи ДАФ, що зберігалися в архівах України. Планом було закладено основи організації каталогізації документів як самостійної ділянки роботи архівів, було розпочато створення систематичних каталогів. Методичні вказівки Архівного управління при Раді Міністрів УРСР “Про каталогізацію документальних матеріалів державних архівів УРСР”²⁴ визначили основні етапи каталогізації. Основним типом каталога в державному архіві вважався систематичний, рекомендувалося також створення іменного та географічного каталогів як різновидів предметного. “Схема єдиної класифікації документальних матеріалів ДАФ СРСР у каталогах державних архівів (радянський період)”²⁵ 1962 р. заклала організаційні підвалини створення систематичних каталогів. Із середини 1960-х рр. темпи каталогізації постійно зростали. Пожвавленню цієї роботи сприяло виявлення документів для підготовки багатотомного видання з історії міст і сіл України. Підсумки роботи щодо каталогізації були підбиті в “Огляді роботи державних архівів Української РСР щодо каталогізації документальних матеріалів у 1961–1966 рр.”²⁶. Саме в цей період сформувався такий жанр довідника, як путівник. Перший з них – путівник по фондах Центрального державного історичного архіву УРСР та його філіалу у Харкові²⁷ – побачив світ 1958 р. Згодом, у 1959 р., подібні путівники підготували Полтавський та Харківський архіви. Загалом упродовж 1958–1971 рр. вийшли друком 24 путів-

ники, що розкривали склад і зміст документів архівів на рівні фонду. У 1972 р. було вперше видрукувано короткий довідник “Державні архіви Української РСР” (К., 1972), що подавав інформацію на рівні архіву. Серед довідкових видань зазначеного періоду вирізняються видані друком описи особових фондів М. Сумцова, М. Пильчикова, Л. Писаржевського, покажчик ЦДІА УРСР у м. Львові населених пунктів перших поземельних кадастрів Галичини, описи актових книг Кременецького земського суду XVI–XVII ст. Тоді ж розпочалося вдосконалення найважливішого елемента науково-довідкового апарату – описів. Окремі з них були здавальними, інвентарними, не мали передмов, покажчиків; фізичний стан описів за довоєнні роки був поганим. Із 1961 р. в Україні розпочато планову роботу щодо вдосконалення та перероблення описів, яка триває донині. Для поширення передового досвіду з питань удосконалення описів Архівне управління запровадило огляд-конкурс на кращий опис документів фондів радянського періоду, складений або вдосконалений державними архівами України з постійним складом документів. Підсумки цього конкурсу було підбито в оглядовому листі Архівного управління у 1968 р.²⁸

Тогочасні ідеологічні пріоритети забезпечили опрацювання передусім описів фондів органів революційної влади, виконавчих комітетів усіх рівнів, комнезамів, органів державного контролю, а також описів фондів періоду до 1917 р., які висвітлювали революційну боротьбу. Заслуговує на увагу досвід державних архівів України зі створення фондових покажчиків як самостійного елемента системи науково-довідкового апарату. Тривалий час проблемним лишалося питання обрання найдоцільнішого методу вдосконалення науково-довідкового апарату до великих за обсягом і багатогаспектних за змістом фондів дорадянського періоду, який би забезпечував якнайшвидший пошук і отримання необхідної інформації про зміст документів.

Концептуальною засадою створення науково-довідкового апарату став диференційований підхід до описування документів залежно від їх науково-історичної цінності, обґрунтований у “Основних правилах роботи державних архівів СРСР” 1962 р. та методичних рекомендаціях Головархіву СРСР 1969, 1972, 1974 рр. Першим етапом практичної реалізації цього методу був поділ фондів на категорії, відповідно до яких визначалася послідовність створення та вдосконалення НДА. Але “класовий” підхід до категоріювання не дозволив об’єктивно вирішити це питання: майже без НДА (крім описів) залишилися фонди, віднесені до третьої категорії, що сьогодні користуються підвищеним попитом у дослідників, тобто таких фондоутворювачів, як банки, церкви, нотаріальні контори тощо. Натомість фонди ревкомів та комнезамів, документи яких нині практично не використовуються, мають досить повний комплект довідників.

На початку 1960-х рр. виникла ідея єдиного науково-довідкового апарату як системи. Впродовж 1960–1970-х рр. були розроблені основні теоретико-методологічні засади єдиної системи науково-довідкового апарату та запропоновані науково-методичні заходи щодо реалізації цього проекту. Методичний лист Головархіву СРСР 1965 р.²⁹ визначив основні напрями вирішення питань, пов’язаних із принципами побудови та скла-

дом системи НДА, організацією роботи щодо створення та вдосконалення довідників. Система НДА структурувалася за функціями довідників: довідники з обліку, зі змісту, допоміжний НДА. Упродовж 1970-х років розвивались та уточнювались основні поняття та структура традиційних видів науково-довідкового апарату, структура Єдиної системи науково-довідкового апарату (далі – ЄСНДА), вирішувалися проблеми класифікації, технологічні питання у зв'язку з автоматизацією та створенням автоматизованої системи науково-технічної інформації (далі – АСНТІ).

Період 1980-ті – початок 1990-х рр. пов'язаний з автоматизацією архівних процесів. “Основні положення розвитку системи науково-довідкового апарату до документів державних архівів СРСР” (1981 р.)³⁰ зафіксували пріоритетні напрями автоматизації пошуку інформації в СНДА. На базі тогочасної обчислювальної техніки передбачалось удосконалювати методи та форми інформаційного обслуговування шляхом автоматизації інформаційних процесів, збільшити обсяг інформаційного обслуговування дослідників та установ-користувачів, зокрема шляхом впровадження на основі ЕОМ багатоаспектного пошуку архівних документів. Вибір об'єкта автоматизації вважався принциповим під час розроблення автоматизованої інформаційно-пошукової системи (далі – АПС), яка мала забезпечувати багаторазове використання інформації при одноразовому введенні її до системи, видачу пошукових даних про необхідні архівні документи, справи, фонди в різних режимах роботи системи, підготовку довідково-інформаційних видань про наявні архівні документи, облік архівних документів, сумісність з традиційною СНДА, а також зв'язок з Державною системою науково-технічної інформації СРСР³¹.

“Основні правила роботи державних архівів СРСР” 1984 р.³² узагальнили багаторічний досвід розвитку системи НДА, уніфікували основні методологічні та методичні принципи її створення. У Правилах сформульовано уточнені поняття та скориговано склад системи НДА, до якої ввійшли архівні довідники – архівні описи, список фондів, каталоги, путівники, покажчики, огляди та механізовані й автоматизовані інформаційно-пошукові системи, подано методичку складання описових статей до кожного типу архівного довідника. На початку 1980-х років розпочалася практична реалізація завдань зі створення АПС до документів ДАФ СРСР. Зокрема, були розроблені АПС на два тематичні комплекси: “Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції та боротьба за встановлення і зміцнення Радянської влади, 25 жовтня 1917 р. – липень 1918 р.” та “Історія пам'яток архітектури та містобудування Москви, Ленінграда та їхніх передмість”. У “грандіозному проекті” створення АПС “Документи Великого Жовтня” взяли участь українські архіви, які мали виконувати роботу з організації тематичного розроблення всіх фондів загального зберігання, що містили документи за відповідний період, та створити інформаційний масив карток за темою відповідно до Інструкції щодо виявлення та описування документів для АПС, розробленої Центральним державним архівом Жовтневої революції СРСР. Інформаційною базою для здійснення робіт мав стати каталог, підготовлений традиційним способом. Упродовж 1980-х років державні архіви України мали виконати також значний обсяг робіт з

підготовки інформаційного масиву карток фондів за тематикою “Державна влада й державне управління” радянського періоду для включення до Автоматизованої системи науково-технічної інформації за документами ДАФ СРСР, яка створювалась у Головархіві СРСР. Методичне забезпечення робіт щодо створення АПС покладалося на Всесоюзний науково-дослідний інститут документознавства та архівної справи (ВНДІДАС). При цьому методика описування документної інформації для автоматизованих інформаційно-пошукових систем вимагала уточнення, попри те, що на початку 1980-х рр. центральні й обласні державні архіви СРСР мали значний методичний і практичний досвід описування документної інформації при підготовці різних довідників, зокрема із застосуванням засобів автоматизації. “Методи описування документної інформації”, підготовлені ВНДІДАС у 1986 р. для практичної роботи державних архівів, визначали основні прийоми та методи аналізу інформації архівних документів та їхніх комплексів, а також методика її згортання у традиційних архівних довідниках та автоматизованих інформаційно-пошукових системах на рівні фонду, справи, документа задля формалізації описування інформації, прискорення її введення та пошуку в різних інформаційно-пошукових системах. Ця актуальна для свого часу розробка відповідала концепції централізованого розвитку та впровадження автоматизованих архівних технологій, стрижнем якої була АСНТІ до документів ДАФ СРСР. Зазначена система містила відомості про склад та зміст архівних фондів (одиниця описування – фонд, одиниця інформації – описання архівного фонду) центральних державних архівів, окремих фондів центральних республіканських та обласних державних архівів та облікові дані, що дозволяло не тільки здійснювати облік архівних фондів і багатоаспектний міжфондовий та міжархівний пошук інформації, а й підготовку міжфондових довідників різних типів та видів.

Проте об’єктивні причини, в тому числі й значне відставання розвитку системи НДА в архівах України від методичних вимог, величезний обсяг робіт з підготовки робочих аркушів передмашинного формату описування, відсутність кваліфікованих кадрів для проведення цієї роботи завадили досягненню помітних успіхів у реалізації цього проекту. В АСНТІ було накопичено інформацію про більш як 70 тис. архівних фондів. Але сьогодні ця база даних є власністю Росії. Розроблення АСНТІ до документів ДАФ СРСР мало, по суті, експериментальний характер. Практичне впровадження підтвердило її неспроможність.

Типо-видовий склад системи НДА державних архівів на початок 1990-х рр. не зазнав істотних змін. Основними довідниками, як і в попередні періоди, залишалися описи та каталоги, що перероблялись та вдосконалювались згідно з Правилами 1984 р. Інформаційний рівень удосконалених описів значно підвищився, заголовки справ досить повно відбивали склад і зміст включених до них документів, що значно полегшувало пошук необхідної інформації.

Пошуковими архівними довідниками на рівні документа залишалися каталоги. Кількість карток у них постійно зростала завдяки щорічній плановій каталогізації. Тривало переведення каталогів на нову “Схему класифікації документної інформації в систематичних каталогах СРСР”

(1978). Було видано та перевидано путівники державних архівів областей: Волинської (1990), Дніпропетровської (1988), Донецької (1984), Івано-Франківської (1983), Львівської (1988), Миколаївської (1985), Полтавської (1982), Тернопільської (1988), Харківської (1981), Черкаської (1989), а також міста Києва (1989). У 1988 р. вийшов друком довідник “Государственные архивы Украинской ССР”. Незначною в системі залишалася кількість покажчиків та оглядів.

¹ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 30.

² Там само, оп. 1, спр. 88.

³ Там само, оп. 1, спр. 256.

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Романовський В. Нариси з архівознавства: Історія архівної справи на Україні та принципи порядкування в архівах. – Х.: Вид-во ЦАУ УСРР, 1927. – С. 154.

⁷ Веретенников В. І. Примірні описи. – Х., 1928. – 51 с.

⁸ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 655, арк. 25.

⁹ Центральний архів стародавніх актів у Києві / Зб.ст. – Вип. 1, серія III. – К., 1929. – 223 с.

¹⁰ Веретенников В. Описання архівних матеріалів // Радянські архіви. – 1931. – № 3. – С. 69 – 71.

¹¹ Архівознавство: Елементарний підручник. Ч. 1.: Пос. для самоосвіти і для навч. закл. / Автори: Барвінський В., Веретенников В., Герасименко Ф. та ін. – Х.: Рад. Школа, 1932. – 228 с.

¹² Там само. – С. 156.

¹³ Постановление Президиума ЦИК СССР от 27 июня 1935 г. “О мерах по упорядочению архивного дела в Союзе ССР” // Архивное дело. – 1935. – № 2. – С. 1–3.

¹⁴ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 1771, арк. 3–8.

¹⁵ Там само, спр. 1774, арк. 10, 45–46.

¹⁶ Постановление Совнаркома Союза ССР от 28.03.1941 г. № 723 // Сборник основных постановлений, приказов, циркуляров по архивному строительству в СССР. – М., 1944. – С. 5–12.

¹⁷ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 2768, арк. 8, 38, 39.

¹⁸ Циркулярное письмо ГАУ МВД СССР № 21 (1) 390. – М., 1948. – Деп. в СИФ ОЦНТИ ВНИИДАД № 721.

¹⁹ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 425, арк. 38, 39, 128.

²⁰ Инструкция о порядке тематического выявления документальных материалов в государственных архивах СССР и организации научной информации планирующих, хозяйственных и научно-исследовательских учреждений: Утв. АУ при МВД СССР. – Деп. в СИФ ОЦНТИ ВНИИДАД № 703. – М., 1955. – 28 с.

²¹ Правила работы архивов учреждений, организаций и предприятий. – М., 1956. – 69 с.

²² Собрание постановлений Правительства Союза Советских Социалистических республик. – М., 1958. – № 14. – Ст. 112.

²³ Боряк Г. В. Національна архівна спадщина України та державний реєстр “Археографічна Україніка”: Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. – К., 1995. – С. 202.

²⁴ О каталогизации документальных материалов государственных архивов УССР. Методические указания. — К., 1962. — 27 с.

²⁵ Схема единой классификации документной информации в систематических каталогах государственных архивов СССР (советский период).

²⁶ Обзор работы государственных архивов Украинской ССР по каталогизации документальных материалов за 1961–1966 гг. — К., 1967. — 80 с.

²⁷ Центральный государственный исторический архив УССР в Киеве: Путеводитель. — К., 1958. — 348 с.

²⁸ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 2090, арк. 117–130.

²⁹ Методическое письмо о единой системе научно-справочного аппарата государственных архивов СССР. — М.: ГАУ СССР, 1965. — 24 с.

³⁰ Основные положения развития системы научно-справочного аппарата к документам государственных архивов СССР. — М., 1981. — 76 с.

³¹ Там само.

³² Основные правила работы государственных архивов СССР. — М., 1962. — 239 с.

Khrystova N.

**The Main Stages of Reference Apparatus Development
in State Archives of Ukraine in the Soviet Times**

The article displays the tendencies and mechanisms of reference apparatus development in terms of the state archives documents; highlights the issue of descriptive methods and techniques development, describes legal and methodical regulation of the state archival service with regard to the type structure of archival retrieval means in 1920–1990.